

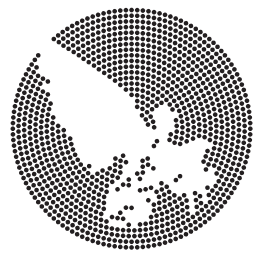
Z Dopisu Gustávu Husákovi, 8. dubna 1975

Nebojím se, jak patrnó, že s nástupem dnešního vedení skončil v Československu život a definitivně se zastavily dějiny. V dějinách dosud po každé situaci a po každé éře přišla jiná situace a jiná éra, a dosud vždycky byla – ať už k dobru člověka, nebo k jeho škodě – ta nová situace nebo éra zcela vzdálená všem představám o budoucnosti, které měli organizátoři a vládcové epochy předchozí. Bojím se něčeho jiného. Celý tento dopis vlastně hovoří o tom, čeho se ve skutečnosti bojím, nesmyslně tvrdých a dlouhodobých následků, které celé to dnešní znásilnění bude mít pro naše národy. Bojím se toho, čím budeme muset všichni zaplatit to drastické potlačení dějin, to kruté a zbytečné zahnání života kamsi do podzemí společnosti i lidské duše, ten nový násilný „odklad“ všech možností aspoň trochu přirozeně – jako společnost – žít. A jak snad vyplývá z toho, co jsem před chvílkou napsal, nejde mi přitom jen o to, co průběžně platíme v méně každodenní hořkosti ze společenského znásilnění a lidského ponižení, ani pouze o tu vysokou daň, kterou budeme muset zaplatit v podobě dlouhodobého duchovního a mravního úpadku společnosti, ale jde mi také o tu těžko dnes odhadnutelnou daň, kterou by nám všem mohl vynést onen okamžik, kdy se příště přihlásí o svá práva život a dějiny.

Odpovědnost vedoucího politika za situaci v zemi bývá různá a nikdy přirozeně není absolutní; nikdo nevládne sám, jistý díl odpovědnosti tudíž nesou i ti, kteří vedoucího politika obklopují; žádná země nežije ve vakuu, její politiku tedy vždycky tak či onak ovlivňuje i politika jiných zemí; za mnoho mohou samozřejmě vždycky i ti, kteří vládli dříve a jejichž politika předurčovala situaci, v níž se země ocitá; za mnoho mohou konečně i občané – ať už každý jednotlivě, totiž jako svéprávný tvor svým denním osobním rozhodováním spoluvytvářející celkový stav, anebo všichni dohromady jako určitý historicko-sociální celek, limitovaný podmínkami, v nichž se vyvíjí, ale zároveň tyto podmínky zpětně limitující. Navzdory těmto omezením, platícím přirozeně i v naší dnešní situaci, je Vaše odpovědnost jako vedoucího politika stále veliká: spolurozhodujete o klimatu, v němž je nám všem dáno žít, a máte tudíž přímý vliv i na konečnou výšku té daně, kterou naše společnost zaplatí za svou dnešní „konsolidaci“. V Češích a Slovácích – tak jako v každém národě – žijí paralelně nejrozmanitější předpoklady: měli jsme, máme a budeme mít hrdiny, stejně jako jsme měli, máme a budeme mít udavače a zrádce. Jsme schopni rozvinout svou tvořivost a fantazii, duchovně a mravně se vzepnout k nečekaným činům, bojovat za svou pravdu a obětovat se pro druhé, ale právě tak jsme schopni propadnout totální lhostejnosti, nezajímat se o nic než o své břicho a navzájem si jen podrážet nohy. A i když lidské duše nejsou žádné püllitry, do nichž může kdokoli nalít cokoli (tato arogantní představa o lidu se často vyskytuje v oficiálních projevech v podobě té strašné fráze, že „nám“ – to jest vládě – je to či ono „zanášeno do hlav lidí“), přesto přeci jen velice záleží na vůdcích, které z těch všech protichůdných dispozic, jež ve společnosti dřímají, budou mobilizovány, kterým z těch potencialit se dá příležitost k uplatnění a které budou naopak potlačeny. Zatím je systematicky aktivizováno a rozvíjeno to nejhorší v nás – sobectví, pokrytectví, lhostejnost, zbabělost, strach, rezignace, touha osobně ze všeho vyklouznout bez ohledu na obecné následky. Přitom i dnešní státní vedení má možnost působit

svou politikou na společnost tak, aby nebyla dávana příležitost tomu horšímu, ale tomu lepšímu v nás. Zatím jste zvolili tu pro sebe nejpohodlnější a pro společnost nejnebezpečnější cestu: totiž cestu vnějšího zdání za cenu vnitřního úpadku, cestu zvyšování entropie za cenu umrtvování života, cestu pouhé ochrany své moci za cenu prohlubování duchovní a mravní krize společnosti a soustavného ponižování lidské důstojnosti. Přitom máte možnost i v rámci svých omezení udělat mnoho pro aspoň relativní zlepšení situace: možná by to byla cesta namáhavější, méně vděčná, její výsledky by se neobjevily hned, leckde by narážela na odpor, rozhodně by to však byla z hlediska skutečných zájmů a perspektiv naší společnosti cesta nepoměrně smysluplnější. Jako občan tohoto státu žádám tímto otevřeně a veřejně Vás a s Vámi i všechny ostatní vedoucí představitele dnešního režimu, abyste věnovali pozornost souvislostem, na něž jsem se Vás snažil upozornit, abyste v jejich světle zvážili míru své historické odpovědnosti a jednali v souhlasu s ní.

Vernisáž

5. října 2016
premiéra

Václav Havel
autor

Ivan Buraj
režie

HaDivadlo

Sezona 42: My a oni

Scéna progresivní dramaturgie

autor: Václav Havel
režie: Ivan Buraj
výprava: Juliána Kvičalová

hrají:
Věra: Lucie Andělová j.h. / Kamila Valůšková
Michal: Jiří Miroslav Valůšek
Bedřich: Matěj Nytra

„Pro koho myslíš, že to všechno děláme?“

Václav Havel: Dálkový výslech

John Lennon v jednom interview řekl, že léta sedmdesátá stála za hovno. A skutečně: když se tak na ně dnes zpětně díváme – myslím v celosvětovém měřítku –, připadají nám ve srovnání s tak pestrými, bohatými a produktivními léty šedesátými jaksi nanicovatá, jakoby bez stylu, bez atmosféry, bez výraznějších duchovních a kulturních pohybů, mdlá, nudná a bezútěšná. Pro mne jsou symbolizována na jedné straně osobou Brežněva a jeho zatuchlého vládnutí, na druhé straně dvojsmyslnou postavou prezidenta Nixona s jeho podivnou vietnamskou válkou a jejím podivným ukončením a s jeho absurdní watergateskou aférou. O to ponurejší byla tato léta v Československu. Po velkém společenském vzepětí roku osmašedesátého, sovětské intervenci a její drásavé dohře vystřídal Dubček a Husák a záhy začlo dlouhé období mrtvolného ticha. Staronová vládnoucí garnitura se rychle zformovala a provedla všechny ty čistky, zákazy a likvidace; vyčerpaná společnost si rychle zvykla na to, že všechno, co bylo jednou provždy prohlášeno za nemožné, je opět možné a stokrát demaskovaná a vysmátá blbost může opět panovat; lidé se stáhli do sebe a přestali se zajímat o věci obecné. Začíná éra rezignované apatie a obsáhlé demoralizace, začíná éra šedivé totalitně-konzumní každodennosti. Společnost byla atomizována, drobná ohniska vzdoru byla zničena, zklamaná a unavená veřejnost se tvářila, že o nich neví, nezávislé myšlení a tvorba se uchýlily do zákopů hlubokého soukromí. Mně osobně splývá první půlka sedmdesátých let v jednu beztvarou mlhovinu, nedokázal bych už říct, čím se lišil třebaš rok 1972 od roku 1973 a co já sám v jednom či druhém dělal. Odevšud jsem byl – tak jako většina mých kolegů – vypuzen, veřejně jsem byl označen za nepřítele, byl jsem dokonce obžalován z podvracení republiky (soud nebo vězení z toho však nebyly) a i mně posléze nezbývalo než se stáhnout do ústraní: zdržovali jsme se s ženou převážně na Hrádečku, naší chalupě v Krkonoších, kterou jsme si postupně zadaptovali a pěkně zařídili. Já se soužil se svými Spiklenci, první hrou psanou v situaci zakázanosti a po vzrušujících prožitcích předchozích let, žádnou hru jsem nepsal tak dlouho a tak se s ní nemořil – a přitom je zřejmé ze všech nejslabší. Přirovnal jsem ji svého času ke kuřeti, které bylo moc dlouho v troubě a úplně se tam vysušilo. Nikdo také na tu hru nečekal a neuháněl mne o ni, vznikla vsutku v jakémsi vakuu, příliš jsem nad ní spekuloval o tom, jak se vyrovnat s tou všestranně novou situací společenskou i osobní, než aby z ní nakonec nutně nevyprchal všechn život. Veřejnou hladinu, aspoň v prostředí, v němž jsem se pohyboval, v té době trochu rozvířila jen jediná věc: spisovatelská petice za politické vězně. Počátkem sedmdesátých let jsem se dost sblížil s některými kolegy, které stihl podobný osud a kteří v dřívějších dobách bývali nejednou mými protivníky. Mám na mysli bývalé komunisty, ony už zmíněné

„antidogmatiky“. Každoročně se sjížděli v létě – Kohout, Vaculík, Klíma, Trefulka i další – na naši chalupě, kde jsme měli své miniaturní spisovatelské „sjezdy“. Každé léto tam ovšem přijížděla i jiná parta, mí přátelé z dřívějších dob, spisovatelé nekomunisté, které jsem znal už z padesátých let jako jejich tehdejší „učeň“, z nichž někteří byli se mnou i ve Tváři a později působili v našem Kruhu nezávislých spisovatelů. K této skupině patřil Urbánek, Vladislav, Hiršal, Vohryzek, Dvořák, Kopta, občas přijeli (ať už s tou, či onou skupinou) Gruša, Kliment, Uhde, Kabeš, Sidon, Topol, jednou se účastnil i Václav Černý, Kolář se chystal, ale nikdy nedorazil. Tyto dvě party posléze „fúzovaly“, přijížděly společně či různě navzájem promíchány, což byl úkaz dost symptomatický: rozdílná minulost a někdejší názorová dělítka dávno ztratily význam, byli jsme na jedné lodi a v názoru na věci obecné jsme se shodovali. Tradice tehdy založená se různě vyvíjela a v jiné podobě trvá vlastně dodnes. Při těchto setkáních jsme si přirozeně také předčítali své nové texty. Jinak jsme ale byli dost izolováni, onen populární termín „ghetto“ mi připadá pro tuto dobu relativně nejpřiměřenější. Veřejnost nás přirozeně dobře znala, věděla o nás, sympatizovala s námi, zároveň si ale dávala dobrý pozor, aby s námi nic neměla: zdálo se to být příliš nebezpečné. A s jinými kroužky nebo prostředními – v této době obecné atomizace a dezintegrace – jsme valné kontakty neměli. Řekl bych, že jsme se všichni, byť každý po svém, tak trochu dusili ve vlastní šťávě. Určitým způsobem opuncování, bez naděje na nějakou širší podporu, nemohli jsme se nijak aktivně projevat; spíše jsme jen tak pasivně přijali svou situaci a každý si prostě něco psal. Nové texty byly v té době pravidelně předčítány u Ivana Klímy, chodilo tam dost lidí, já sám tam předčítal dvě hry, zmíněné Spiklence a o rok později Žebráckou operu. Zajímali jsme se vzájemně o své texty i v jejich písemné podobě, opisovali je, z čehož pak vznikla dnes již proslulá edice Petlice (její mladší sestra Expedice vznikla v roce 1975). V roce 1974 jsem byl asu deset měsíců zaměstnán jako dělník v trutnovském pivovaru (Hrádeček je deset kilometrů od Trutnova). Ve svém rozhovoru s Jiřím Ledererem z roku 1975 říkám, že jsem tam šel z finančních důvodů, dnes se mi ale zdá, že jsem tam šel spíš asi z potřeby nějaké změny; dusivé nedění, jímž jsem byl obklopen, mi začlo jít trochu na nervy, chtěl jsem na chvíli vystoupit ze svého úkrytu a nahlédnout do jiného prostředí, přijít mezi jiné lidi. K bezútěšnosti té doby přispívalo – trochu paradoxně – i to, že byla éra „détente“, což v našem případě znamenalo, že mnozí naši západní přátelé a spolupracovníci se nám vyhybali bezmála tak jako zdejší oficiální spisovatelé ve snaze neprovokovat zdejší autoritu a nemařit tím sblížování s nimi. Tenhle naivní a zabeďněně sebevražedný způsob „uvolňování napětí“ dnes už naštěstí moc lidí na Západě neaplikuje, snad trochu někteří západoněmečtí sociální demokraté. Prvním výraznějším předělem či zapamatovatelným interpunkčním znaménkem v té dlouhé a nudné větě sedmdesátých let byl pro mne osobně rok 1975. A to hned ze tří důvodů. Za prvé: dozrál ve mně úmysl nebýt nadále už jen

pasivním objektem oněch „dějin psaných vítězi“, jak říká Václav Bělohradský, ale zkusit se stát na okamžik zase trochu jejich subjektem; nečekat zkrátka pořád jen na to, co udělají „oni“, ale udělat naopak něco sám a donutit pro změnu „je“, aby se zabývali něčím jiným, než co si sami naplánovali. A tak jsem napsal obsáhlý veřejný dopis dr. Husákovi, v němž jsem se pokusil rozebrat smutnou společenskou situaci v naší zemi, ukázat na hloubku duchovní, morální a sociální krize, která se skrývá za zdánlivě poklidným životem, a v němž jsem na adresáta apeloval, aby si uvědomil míru své odpovědnosti za tu celkovou mizérii. Ten dopis byl pro mne tedy v prvním plánu aktem jakési „autoterapie“: nevěděl jsem sice, co bude následovat, ale stálo mi to za to riziko: získal jsme opět rovnováhu a sebevědomí; měl jsem pocit, že jsem se napřímil a nikdo mě teď nemůže obvinít, že nic nedělám a tristnímu stavu věcí jen mlčky přihlížím; líp se mi dýchalo, protože jsem už v sobě nedusil pravdu. Skončil jsem prostě s čekáním na zlepšení světa a přihlásil se ke svému právu do světa zasahovat nebo se k němu vyjadřovat. Zároveň to ovšem mělo, myslím, smysl širší: byl to jeden z prvních souvislejších – ale zároveň obecně srozumitelných – kritických hlasů, které se tu ozvaly, a velmi rychle se mu dostalo obecné odezvy. Zřejmě jsem se střelil do okamžiku, kdy to věčné čekání přestávalo bavit i mnoho jiných lidí, kteří začínali být už unaveni ze své únavy a vzpamatovávat se z předchozího knokautu. Můj dopis tehdy opisoval kdekdo a četli ho snad každý, komu není všechno úplně jedno. Takle odezva mne samozřejmě velmi těšila a povzbuzovala.

Václav Havel: Dálkový výslech. Rozhovor s Karlem Hvižďalou. Praha: Academia, 2000.

Michal: Ty, Bedřichu –
Bedřich: Hm –
Michal: Píšeš ty vůbec ještě?
Bedřich: Teď moc ne –
Michal: Mysleli jsme si to –
Bedřich: Když chodím do té práce, nemám na to čas – a ani soustředění –
Michal: Ale pokud vím, než jsi tam začal chodit, tak jsi toho moc nepsal –
Bedřich: Moc ne –
Věra: Poslyš, a nešel jsi tam tak trochu proto, abys měl před sebou výmluvu, že nepíšeš?
Bedřich: To ne –
Michal: A proč vlastně ve skutečnosti tak málo píšeš? Nejde ti to? Nebo jsi snad v nějaké krizi?
Bedřich: Těžko říct – ta doba, to všechno – člověk má takový pocit marnosti –

Václav Havel: Vernisáž (1975).

www.hadivadlo.cz #hadivadlo

Centrum experimentálního divadla, p.o.
ředitel: Miroslav Oščatka

umělecký šéf: Ivan Buraj
dramaturg: Matěj Nytra
intendantka: Anna Stránská
ekonomka: Nikola Cziglová

herecký soubor: Cyril Drozda, Mark Kristián Hochman, Miroslav Ukul Kumhala, Marie Ludvíková, Táňa Malíková, Miloslav Maršálek, Simona Peková, Magdalena Straková, Jiří Svoboda, Jiří Miroslav Valúšek, Kamila Valúšková

ferman, produkční: Anna-Natalia Fajnorová
media a pr: Marie Rotnáglová
vstupenky, vzdělávání: Romana Brízová
hlavní pokladní: Svatlana Buyevich
mistr výroby, hlavní technik: Tomáš Nerád
inspicient: Miroslav Ukul Kumhala
mistři světla: Adam Gazárek, Jakub Kubiček, František Kumhala
mistři zvuku: David Fadinger, Karel Fláva Hanák, Pavel Boika
předák jevištní techniky: Roman Švanda
jevištní technici: Adam Krutiš, Michal Matoušek, Mikuláš Utinek
garderoba: Kateřina Kumhalová, Barbora Hortvíková
rekvizity: Eva Pešová, Martin Cáb
grafický design a sazba: Nela Klímová
malba: Alexey Klyuykov

Statutární město Brno finančně podporuje Centrum experimentálního divadla, příspěvkovou organizaci. Inscenace se uskutečňují za finanční podpory MK ČR.

HaDivadlo
Scéna Centra experimentálního divadla, příspěvkové organizace
Alfa pasáž, Poštovská 8d, 602 00 Brno

CED

B | R | N | O | Jihomoravský kraj
A2 heroine GoOut

hadivadlo.cz/podpora

hadivadlo.cz/repertoar

Přidejte se do naší facebookové skupiny HaDi friends! Revize programu 1.6. 2021.